

Məlumdur ki, Prezident İlham Əliyevin birbaşa təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə ölkənin sosial-iqtisadi sahələrində, o cümlədən onun əsas istiqamətli sayılan maliyyə sektorunda son dövrlər ardıcıl islahatlar həyata keçirilir və bu hesaba bir çox uğurlara nail olunur. Həmin uğurların əldə edilməsində isə digər məlum amillərlə yanaşı, dövlətin maliyyə resurslarının düzgün idarə olunması və səmərəli istifadəsinin, eləcə də həmin vəsaitlərin məqsədyönlü və qənaətlə xərclənməsinə nəzarətin gücləndirilməsinin əhəmiyyəti böyükdür. Maliyyə nəzarətinin gücləndirilməsinin əhəmiyyətini artıran həm də bu fəaliyyətin maliyyə intizamının gücləndirilməsinə, şəffaflığın və hesabatlığın təmin olunmasına, ən başlıcası, dövlətin iqtisadi siyasətinin həyata keçirilməsinə xidmət edən məqsədidir. Bütün ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da həmin vacib məqsədin əsas təminatçısı Hesablama Palatasıdır.

- Hesablama Palatasının 2018-ci ildəki fəaliyyəti əvvəlki illərdəkindən nə ilə fərqlənir?

- 2018-ci il Hesablama Palatası üçün əlamətdar dövr hesab olunur. Ötən il kənar dövlət maliyyə nəzarəti orqanının fəaliyyətini tənzimləyən, beynəlxalq təcrübə və standartlara daha da yaxın olan yeni qanun qəbul edilmişdir. Bu, bizə artıq 2019-cu ilin İş Planının müəyyən olunmasında yeni yanaşma tətbiq etmək imkanı vermişdir. Həmçinin yeni qanunvericiliyə uyğun daxili metodoloji sənədlərin də yenilənməsinə ehtiyac yaranmışdır ki, bu istiqamətdə də işlər gücləndirilmişdir.

mətdə məsuliyyətin daha da artmasına səbəb olmuşdur. Vəsaitdən təyinatı üzrə istifadə edilməməsi halları da azalmışdır. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, bizim təklifimizlə vəsaitlərin təyinatının dəyişdirilməsi anlayışına bu yaxınlarda hüquqi status verilməsi gözlənilir. Fikrimizcə, anlayışın tərifinin doğru verilməsi - normativ sənədlərdə təsbit edilməsi anlaşılmazlığın aradan qaldırılmasına və vəsaitlərin təyinatı üzrə istifadəsinə səbəb olacaq.

- Hesablama Palatasının apardığı nəzarət tədbirlərində aşkarlanan faktlar, onların xarakteri və başvermə səbəbləri əlaqələndirir?

və digər müxtəlif hesabatlarda dövlət vəsaitlərinin səmərəli, qənaətli və nəticəli istifadəsi, dövlət gəlirlərinin artırılması istiqamətində müxtəlif təklif və tövsiyələr əks olunur. Bundan əlavə, Hesablama Palatası həyata keçirdiyi nəzarət tədbirlərinin nəticəsi olaraq normativ-hüquqi aktlarda müəyyən etdiyi boşluqlar, ziddiyyətlər və təkrarçılıq halları ilə bağlı müvafiq təkliflərini Nazirlər Kabinetinə təqdim edir və bu təkliflər müxtəlif qərarlarda, aidiyyəti qanunlarda nəzərə alınır. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, dövlət borcu ilə bağlı strateji sənədin hazırlanması, eləcə də təbii resursla zəngin bir dövlət olaraq dövlət büdcəsi xərclərinin rəşional istifadəsinin təmin etmək məqsədini daşıyan büdcə qaydalarının tətbiqi Hesablama Palatasının son 5 ildə öz rəylərində əks etdirdiyi əsas məsələlərdəndir. Həmin təkliflər zamanı gəldikcə nəzərə alınıb, alınır və artıq hər iki istiqamətdə müvafiq addımlar atılıb.

Digər bir məsələ də vergilər üzrə artıqdəmə məbləğləri ilə bağlıdır və artıq bununla bağlı addımlar atılır. Hesablama Palatası artıq neçə illərdir ki, həmin məsələyə xüsusi diqqət ayırır. İlin sonunacan istifadə edilməyən vəsaitlərin depozit hesabatlarına deyil, vahid xəzinə hesabına köçürülməsi ilə bağlı təkliflər də rəylərimizdə daim vurğulanır. Həmçinin dövlət büdcəsi xərclərinin nəticəliliyinin, səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, zəruri vəsaitlərin əsaslı şəkildə proqnozlaşdırılması üçün xərclərin orta müddətli xərclər çərçivəsində və strateji planlar əsasında hazırlanmasının zəruriliyi də

büdcə müzakirələrinin və dövlətin strateji prioritetlərinə əsaslanan büdcə qanunvericiliyinin qəbulunun daha məhsuldar olmasına töhfə verərdi.

- Qanunun və hüquqi-normativ aktların pozulması və uyğunsuzluqlar aşkar olunduqda audit olunan obyektlərə əlaqələrinizi necə tənzimləyirsiniz?

- Əvvəla onu deyim ki, nəzarət tədbirləri zamanı aşkarlanan nöqsanlar müxtəlif xarakterli olur. Amma istənilən halda qanunvericiliyin tələblərinin icrası vəzifəmizin ən əsas tələbidir. Bu baxımdan Hesablama Palatası nəzarət obyektləri ilə sıx əməkdaşlıq edir və həmin əməkdaşlıq təkə tədbir prosesi ilə məhdudlaşmır. Audit olunan qurumlar Palatanın qərarlarının, verilən tapşırıqların icrasına məsuliyyət daşıyırlar və bu qərarlar icra olunmadığı halda, cərimələrin tətbiq edilməsindən tutmuş qurumun hesabının bağlanılmasınaqədər qanunvericilik çərçivəsində tədbirlər görüldür.

Hesablama Palatası haqqında qüvvəyə minmiş yeni qanun, həmçinin qəbul edilmiş kollegiya qərarlarının icra vəziyyətini yerində izləmək məqsədini daşıyan monitoring fəaliyyətini də nəzərdə tutur ki, 2019-cu ilin ilk rübündə artıq bu istiqamətdə bir neçə nəzarət tədbiri həyata keçirilmişdir. Beynəlxalq standart və təcrübə də nəzarət tədbirlərinin nəticələrinin sonadək izlənməsini nəzərdə tutur. Onu da qeyd edim ki, cari il bu iş davam etdiriləcək. Ümumiyyətlə bildirim ki, kənar dövlət maliyyə nəzarətinin obyektləri tərəfindən Hesablama

Bununla yanaşı, fəaliyyətimiz tətbiq edilən bir sıra beynəlxalq tələblərə hələ də tam cavab vermirdi və bu, əsasən dövlət büdcəsinin və büdcədənəknar dövlət fondlarının xərclərinin nəzarət fəaliyyəti ilə əhatə edilməsinə qoyulan tələbdir. Qeyd edim ki, sözügedən sahədə daha yaxşı mövqə nümayiş etdirilmək üçün xərclərin ən azı 50 faizinin auditle əhatə edilməsi tələb olunur. Həmçinin fəaliyyətlə bağlı hesabatı cəmiyyətin bütün təbəqələrinə əlçatan etmək məqsədilə daha sadə dildə tərtib olunmuş vətəndaş versiyasının hazırlanması, bu yanaşmanın Hesablama Palatasının dövlət büdcəsi və büdcədənəknar dövlət fondlarının büdcələri ilə bağlı hazırladığı rəylərə də şamil olunması tövsiyə edilir.

Qeyd edilən hər bir istiqamət üzrə konkret tədbirlər görürük. Aparılan qiymətləndirmələr, eyni zamanda, Hesablama Palatasının təkliflərinin hökumətin hesabatında əks etdirilməsini nəzərdə tutur və bu olmadıqda halda qiymətləndirmə aşağı olur. Biz 2018-ci il üzrə hesabatda təqdim etdiyimiz təkliflərə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının münasibəti ilə bağlı ətraflı məlumat daxil etmişik. Lakin bu, həmin istiqamətdə qiymətləndirməyə təsir göstərmir, çünki qeyd etdiyimiz kimi, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının münasibəti ilə bağlı məlumatın həmin orqanların hesabatında dərc edilməsi tələb olunur. Eyni zamanda, nəzarət tədbirlərinin nəticələri ilə bağlı görülmüş işlər barədə məlumatların nəzarət obyektləri tərəfindən təqdim edilməsi qiymətləndirmədə qoyulan əsas tələblərdəndir və burada da digər qurumların belə məlumat təqdim etməməsi Hesablama Palatasının mövqeyinə təsir edir.

- Bilirik ki, Hesablama Palatasının 2018-2020-ci illəri əhatə edən Strateji İnkişaf Planında üç il ərzində görülməli işlər müəyyənləşib. Həmin işlər çərçivəsində fəaliyyətinizin gücləndirilməsi üçün qarşıdakı dövrdə hansı istiqamətləri daha vacib hesab edirsiniz?

- Strateji İnkişaf Planı (SİP) 5 əsas məqsədi əhatə edir və bu məqsədlər müasir dövrün çağırışlarına uyğun şəkildə müəyyən olunmuşdur. Buraya audit funksiyasının gücləndirilməsi, o cümlədən IT auditinin tətbiqi, beynəlxalq standartların öyrənilməsi, kadr potensialının gücləndirilməsi, hazırlanan rəylərin məzmun və keyfiyyət baxımından təkmilləşdirilməsi və s. aid edilmişdir. Qeyd edim ki, cari SİP əsas fəaliyyət indikatorlarını da müəyyən edir və bu indikatorları hər bir məqsəd üzrə əldə olunmuş nəticələri qiymətləndirmək imkanı verir. Bu yanaşma məqsədə çatmaq istiqamətində mövcud durumun dəyərləndirilməsinə və müvafiq qərarların qəbul edilməsinə də şərait yaradır.

Həmçinin qeyd edim ki, Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatı olan INTOSAI on dövrlərdə Fəaliyyət Qiymətləndirmə Çərçivəsinin tətbiqini tövsiyə edir. Bu çərçivə kənar dövlət maliyyə nəzarəti orqanının fəaliyyətini ayrı-ayrı aspektlərinin qəbul edilmiş standartlara nə dərəcədə yaxın olmasına qiymətləndirməyi nəzərdə tutur. Həmin qiymətləndirmədən sonra isə strateji planlarının hazırlanması tövsiyə edilir. Biz də bu fəaliyyətə qoşulmuşuq. Bu işin sonunda daha konkret prioritetlər müəyyən ediləcək. Ümumiyyətlə, bizim üçün birinci dərəcəli əhəmiyyətə malik məsələlər kadr potensialının gücləndirilməsi, təkmil audit vərdiş və bacarıqlarının aşılınması, geniş məlumat bazasından istifadə istiqamətində bacarıqların əldə edilməsi, metodoloji sənədlərin hazırlanmasıdır.

- Bir az da bulki fəaliyyətiniz barədə məlumat verməyinizi xahiş edirik.

- Cari ilin iş planının hazırlanması Hesablama Palatası haqqında yeni qanunun qüvvəyə mindiyi dövərə təsadüf etmişdir və bu planda yeni qanunla müəyyən edilmiş bir sıra məsələlər öz əksini tapmışdır. Yeni əvvəlki illərdə aparılan auditlər zamanı biz IT auditini və səmərəlik auditinin elementlərindən istifadə edirdikcə, artıq cari ildə hər iki istiqamətdə beynəlxalq təcrübəyə uyğun nəzarət tədbirlərinin keçirilməsi planlaşdırılmışdır. Eyni zamanda, qəbul edilən kollegiya qərarlarının icrasına nəzarət funksiyasını daşıyan və kənar dövlət maliyyə nəzarəti tədbiri olan monitoringlər də iş planına daxil edilmişdir. Qeyd edim ki, ilin birinci rübündə artıq bir neçə monitoring başa çatdırılmışdır.

Məlum olduğu kimi, hazırda Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə müxtəlif sahələri əhatə edən genişmiqyaslı islahatlar həyata keçirilir, əhalinin sosial rifahının yüksəldilməsinə xidmət edən mühüm qərarlar qəbul olunur. Bu baxımdan dövlət başçısı tərəfindən verilmiş tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə bağlı maliyyə nəzarəti tədbirlərinin gücləndirilməsi də fəaliyyətimizin əsas istiqamətidir.

*Müəhibəni apardı:
Rafig MƏMMƏDOV,
"Azərbaycan"*

Büdcə vəsaitləri ölkənin inkişafına və xalqın rifahına xidmət etməlidir

Vüqar GÜLMƏMMƏDOV: "Dövlət başçısı tərəfindən verilmiş tapşırıqların yerinə yetirilməsi ilə bağlı maliyyə nəzarəti tədbirlərinin gücləndirilməsi fəaliyyətimizin əsas istiqamətidir"

Keçən il Hesablama Palatası dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı daha ətraflı məlumat təqdim etmək, hesabatlılıq və şəffaflığı artırmaq məqsədilə geniş əlavə hesabat hazırlayaq öz internet sahifəsində yerləşdirmişdir. Eyni zamanda, dövlət büdcəsinin layihəsinə və icrasına təqdim edilmiş rəylərin beynəlxalq standartların tələblərinə uyğunlaşdırılması işləri də davam etdirilmişdir. Bunlardan əlavə, dövlət maliyyə sisteminin bəzi sahələrində ilk dəfə nəzarət tədbirləri aparılmış, təhlil işlərinin əhatə dairəsi genişləndirilmiş, artıq və əsassız xərclənmiş vəsaitin qaytarılması istiqamətində işlərin əvvəlki illərə nisbətən gücləndirilməsi nəticəsində büdcəyə qaytarılmış vəsaitin məbləği 28,9 faiz artmışdır. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun illik büdcəsinin icrası ilə bağlı ilk dəfə olaraq Palatanın rəyi hazırlanmış və təqdim olunmuşdur.

2018-ci ildə Hesablama Palatasının institusional və administrativ potensialının gücləndirilməsi üçün tvinning layihəsi çərçivəsində kadrlardan səmərəli istifadə edilməsi üçün insan resurslarının idarə edilməsi və onların funksional potensialının yüksəldilməsi, ölkənin daxili normativ-hüquqi aktlarına və beynəlxalq audit standartlarına (ISSAI) uyğun maliyyə, uyğunluq və səmərəlilik auditorlərinin həyata keçirilməsi və müvafiq hesabatlar hazırlamaq potensialının yüksəldilməsi üzrə mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu layihəyə həm də Hesablama Palatasının özünün funksiya və fəaliyyəti ilə əlaqədar Milli Məclis, audit aparılan təşkilatlar və KİV kimi daha dolğun məlumata malik maraqlı tərəflərə effektiv kommunikasiya qurması istiqamətində tədbirlər daxildir.

Ötən il habelə müasir çağırışların tələblərinə uyğun informasiya texnologiyalarından geniş istifadə edilməsi, həmçinin beynəlxalq təcrübədə tətbiq edilən IT auditinin həyata keçirilməsi istiqamətində işlər görülmüş, Palatanın nəzarət fəaliyyətinin bütün mərhələlərini əhatə edən xüsusi AFİS proqramının hazırlanmasına başlanılmışdır.

- Sizcə, son bir ildə büdcə vəsaitlərindən istifadə edənlərin fəaliyyətində əvvəlki illərlə müqayisədə müsbət meyillər varmı?

- Son dövrlər xüsusilə güclənən islahatlar, idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi və normativ-hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi maliyyə inzibatchılığında da öz təsirini göstərmişdir. Təkcə ötən il 53 audit nəticələri üzrə 714, 2017-ci ildə isə 49 auditdə 689 nöqsan müəyyən edilmişdir. Dövlət satınalmaları ilə bağlı Prezidentin təşəbbüsü ilə inzibati Xətalər və Cinayət məəcəllələrinə edilən əlavələr də, təbii ki, bu istiqamətdə

lərsə, hansı nəticələrə gəlmək olar?

- 2018-ci ildə Hesablama Palatasının nəzarət fəaliyyətini illər üzrə qruplaşdıraraq, auditlə əhatə olunmuş vəsaitin 21,1 faizi hesabat ilini, 50,7 faizi 2017-ci ili, qalan 28,2 faizi isə əvvəlki illəri əhatə edir. Keçən ilin nəticələrinə də göstərdi ki, nöqsanlar əvvəlki illərdəki kimi xarakterikdir. Ən çox yol verilən nöqsanlar əsasən büdcə qanunvericiliyinin pozulması, eləcə də mühasibat uçotunun aparılması, büdcə vəsaitlərinin istifadəsi zamanı satınalmalara cəlb edilməsi və dövlət büdcəsinin investisiya xarakterli vəsaitlərinin xərclənməsində olmuşdur. Nöqsanların baş verməsi, əsasən vəsaitlərin icrası üzrə məsul şəxslərin normativ-hüquqi aktların tələbləri ilə tam tanış olmaması və ya düzgün tətbiq edilməməsi ilə bağlıdır. İkinci bir tərəfdən, təcrübəyə əsaslanıb qeyd edim ki, daxili, həmçinin maliyyə nəzarətlərinin bütün mərhələlərinin güclü olması nöqsan və pozuntuların sayını minimuma endirir.

- Məlumdur ki, Hesablama Palatasının əvvəlki hesabatlarında dövlət satınalmalarında yol verilən nöqsanlara geniş yer ayrılmışdır. Ötən ilin hesabatında bu sahədə dəyişikliklər olmuşdurmu?

- Təəssüf ki, ötən ilki fəaliyyətimizlə bağlı hesabatda da dövlət satınalmaları sahəsində yol verilən nöqsanların xüsusi çəkisi üstün olmuşdur. Faktlar göstərir ki, büdcə təşkilatları tərəfindən satınalmalar təsdiq olunmuş büdcə göstəricilərinə uyğun aparılır. Satınalmalar maliyyələşmənin açılması dövründə keçirilir ki, bu da rəqəbsiz satınalma metodlarının sayının artmasına, müqavilə öhdəliklərinin tam yerinə yetirilməməsinə, həmçinin satınalmanın təşkilil ilə bağlı çoxsaylı proseduraların pozuntularına yol verilməsi ilə nəticələnir. Bundan əlavə, satınalmaların keçirilməsinə cavabdeh komissiyalar həmin işi həyata keçirərkən onun məqsəduyğunluğunu, nə qədər əsaslı və səmərəli olduğunu araşdırmır, satınalmanın şərtlər toplusunu formal və səthi hazırlayırlar.

Lakin qeyd etmək lazımdır ki, rəqəbətli satınalma metodlarının sayının artması, satınalma qiymətləri ilə orta bazar qiymətləri arasında fərqin azalması, ümumiyyətlə, daha çox büdcə vəsaitinin satınalmaya cəlb olunması kimi müsbət istiqamətdə də dəyişikliklər mövcuddur.

- Hesablama Palatasının hazırladığı rəylərdə və digər sənədlərdə müxtəlif istiqamətləri əhatə edən təkliflər, tövsiyələr əks olunur. Lakin həmin təklif və tövsiyələrin nəticəsiz qalması təəssüratı da var.

- Bu mövqə ilə razılaşmıram. Bəli, Hesablama Palatasının hazırladığı rəylərdə, kollegiya qərarlarında

rəylərimizdə qeyd edilir və artıq bu sahədə işlər görüldür. Başqa sözlə, təkliflərimiz nəticəsiz qalmır və zamanı gəldikcə müvafiq normativ-hüquqi sənədlərdə istifadə olunur.

- Hesablama Palatasının kollegiya qərarlarının icrasının nəticəsiz qalmaması və təkliflərinizin əhəmiyyətini və tətbiqinin artırılması üçün daha nələrlə etməyi nəzərdə tutursunuz?

- Bu, bütün ölkələri ali audit qurumlarının və beynəlxalq təşkilatların daim diqqətində olan məsələdir. Sözügedən məsələ üzrə müxtəlif ölkələrdə müxtəlif yanaşmalar mövcuddur və bu yanaşmalar qərarların tövsiyə xarakterli olmasından icbariliyə qədər dəyişir. "Hesablama Palatası haqqında" qanuna əsasən, palata kollegiyasının qəbul etdiyi qərarların icrası kənar dövlət maliyyə nəzarətinin obyektləri tərəfindən təmin edilməli və görülmüş tədbirlər barədə qərarların onlara çatdığı gündən etibarən bir ay müddətində məlumat verilməlidir. Həmçinin qanunla qərarların əsasız olaraq icra edilməməsi həmin obyektin xəzinə və bank hesabları üzrə (müdafə olunan xərc maddələri istisna olmaqla) əməliyyatların dayandırılması barədə müvafiq xəzinə orqanlarına, müvəkkil banklara Hesablama Palatasının kollegiyasının qərarı əsasında təqdimatların verilməsi nəzərdə tutulur. Bu, Hesablama Palatasının kollegiya qərarlarının icra vəzifəsinə təsir edir və hesabat ilində biz bunun müsbət təsirini görürük. Eyni zamanda, Hesablama Palatası daim və mütləq şəkildə sət tədbirlərin görülməsinə çalışır. Çünki bəzən müəyyən qərarların icrası üçün zaman tələb olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, təkliflərimiz əsasən büdcə qanunvericiliyi və vəsaitlərinin icrası ilə bağlı müxtəlif sahələr üzrə aktların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı olur. Burada da məqsəd vəsaitlərin səmərəli və nəticəli istifadəsini, hesabatlılıq və şəffaflığın gücləndirilməsini təmin etməkdir.

Hesablama Palatası təkliflərinin nəzarət tədbirlərinin nəticələrinin müvafiq qurumlarla geniş müzakirə edilməsinə daim hazırdır. Düşünürəm ki, belə müzakirələrin təşkili və bunun əsasında müvafiq qərarların qəbulu daha müsbət nəticələr əldə edilməsinə xidmət etmiş olar. Eyni zamanda, Hesablama Palatasının dövlət büdcəsinin və büdcədənəknar dövlət fondlarının büdcələrinin layihələri və icrası ilə bağlı hazırladığı rəylər geniş təhlillərə əsaslanır və dövlət vəsaitlərinin əsaslı proqnozlaşdırılması, qənaətli və nəticəli istifadəsi məqsədi daşıyan və burada müxtəlif istiqamətləri əhatə edən tövsiyələr əks olunur. Həmçinin millət vəkllərinin bu rəylərdən daha çox faydalanması da